

የማኅበራዊ ኑሮ ቁርኝትና የወንጌል ሥርጭቱ አንድምታ

በቀዳሚዎቹ ከፍሎች ውስጥ ለወንጌል መስፋፋት ተቀዳሚ ተግዳሮት የሆኑትን የሀገሪቱን የመሬት አጠቃቀም ሥሪትና የነባሩን አርተዶክሳዊ ሃይማኖት ጫና ለመንደርደሪያነት ለመጠቀም ተሞክሯል። ከዚህ ጎን ለጎን የሕዝቡ የማኅበራዊ ኑሮ ትስስርም በወንጌል ሥርጭቱ ላይ ያሳደረውንና እያዳረሰ ያለውን ተጽዕኖ በጥቂቱም ቢሆን ጠቁሞ ለማለፍ ይሞክራል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ የማኅበረሰባዊ ኑሮ ቁርኝት አጅግ የጠበቀና የጠነከረ እንደሆነ ጥናቶች ይጠቁማሉ። ቤተሰብን ከቤተሰብ፣ ጎረቤትን ከጎረቤት፣ ቤተ ዘመድን ከቤተ ዘመድ፣ ጠዘተ የሚያያይዙት የማኅበራዊ ስንሰለት ቀለባቶች በአጅጉ ጠብቀው የተያያዙ ስለሆኑ ማኅበራዊ ተራክቦውን ጽኑ አድርገውታል።

ስያሜያቸውና ከንዋኒያቸው እንደ አካባቢውና እንደ ባህሉ የተለያየ ቢሆንም በመሠረታዊ ይዘታቸው ግን አንድነት የሚሰ ተዋልባቸው በርካታ ማኅበረሰባዊ ግንኙነቶች በኅብረተሰቡ ውስጥ ተንሠራፍተው ይገኛሉ።

በኢትዮጵያ ውስጥ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ብቻ (በ365 ቀናት) የሚከበሩት ሃይማኖታዊ በዓላት ብዛት 1281 እንደሆነ አንድ ጥናት ይጠቁማል።²⁰ እነዚህ በዓላት ለእያንዳንዱ ቀን ሲካፈሉ በአማካይ በየዕለቱ 3.5 በዓላት በድርብነት ይዘከራሉ ማለት ነው።

ከሃይማኖታዊ በዓላት በተጨማሪነት ማኅበረሰቡ ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው የራሱ በዓላትና አስገዳጅ ጉዳዮች መኖራቸውንም ማስታወስ ተገቢ ነው። የልደት፣ የሠርግ፣ የልቅሶና የሀዘን፣ የሰልስት፣ የሙት ዓመት፣ የተዝካር፣ ወ.ዘ.ተ. የመታሰቢያ ዝክሮችም ከቤተሰብና ከሃይማኖታዊ ጉዳይነት አልፈው የማኅበረሰቡን አባላት በስፋት ስለሚያሳትፉ የትስስሩን ቁርኝት ይጠብቁታል።

²⁰ Richard Pankhurst and others (editors), *Proceedings of the first National Conference of Ethiopian Studies*, April 1990, P. 165

ሌሎች ባህላዊና ማኅበረሰባዊ ጉዳዮችም አይዘነጉም። እቁቡ፤ እድሩ፤ ሰንበቴው፤ ማኅበሩ፤ ደበው፤ አውጫጭኙ፤ አፈርሳታው፤ ቢዘረዘር የትየለሌ የሆነው ጉዳይ ሁሉ ኅብረተሰቡ እንዲቀራረብ፤ እንዲቆራኝ፤ እንዲሳሳብና እንዲሰባሰብ አስተዋፅኦቸው ከፍተኛ ነው። እነዚህን መሰል ማኅበራዊ ጉዳዮች ሲከወኑ ደግሞ በአብዛኛው የነባሩ ክርስትና ነፀብራቅና ተጽዕኖ ይስተዋልባቸዋል። ይህንን መሠረታዊ የመነሻ እውነት ለመተንተንም የሚከተለው ጥያቄ ሊጠየቅ ግድ ይሆናል።

እነዚህ ጠንካራ መሠረት በመያዝ ሃይማኖታዊና ባህላዊ ይዘት ያላቸው ማኅበረሰባዊ ክስተቶች በወንጌል ሥርጭት ላይ ምን ተጽዕኖ አምጥተዋል? ወይንም እያመጡ ነው? በዚህ ጠቋሚ ጥያቄ መነሻነት የሕዝቡን የማኅበራዊ ኑሮ ገጽታና በወንጌል እውነት ላይ እያሳደረ ያለውን ተጽዕኖ ለመፈተሽ ይሞከራል።

ባህሉ፤ ልማዱ፤ የሃይማኖታዊው ጉዳይ ሁሉ እንደ አካባቢው ሥርዓትና ወግ የሚከበረው ወይንም ማኅበራዊ ጉዳዮች የሚከወኑት በግል ሳይሆን በጋራ ነው። ለመብላት ለመጠጣቱ፤ በጋራ (በደቦ) ለመሥራቱም ሆነ ለመረዳዳቱ፤ ደስታን ለመግለጽም ሆነ ግብዣን ለማድመቅ በዝግጅቶች ሁሉ የቤተሰብ አባላት፤ ጎረቤቶች፤ ቤተ ዘመዶች፤ የሩቅና የቅርብ ወዳጆች፤ ትውውቅ ያላቸው ሁሉ የግድ በዙሪያ መሰባሰብ ይኖርባቸዋል። በርካታ ሰዎች በአንድ ላይ ለተለያዩ ጉዳዮች ሲገናኙ ደግሞ ጨዋታው ይደራል፤ የመወያያ አጀንዳዎች ቁጥርም የዚያኑ ያህል ይበረክታል። በዚህን ጊዜ «ለእናት አባቱ ሃይማኖትና አምልኮ ቀናዒ ነኝ» የሚለው ወገን ሁሉ በዚያን መሰሉ የማኅበራዊ ተራክቦ ሥርዓት ላይ «የእኔ ሃይማኖት ወይንም የአምልኮ ሥርዓት ከሌላው ይበልጣል» የሚል ክርክር እያነሳ ሽንጡን ገትሮ ይከራከራል። የወንጌሉ የእውነት ቃል ሲሰበከለትም ከአፍ አፍ እየተቀባበለ፤ በስድብ፤ በሽሙጥና አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝም የኃይል ርምጃ እየወሰደ የወንጌሉ የምሥራች እንዳይሰበክ ያግዳል። የወንጌሉን የምሥራች ለመሰበክ የሞከሩትንም ከማኅበራዊ ተሳትፎ እንዲታቀቡ ይወስናል።

በሃይማኖትና በሕዝባዊ በዓላት ላይ፤ በባህላዊና በማኅበረሰባዊ ጉዳዮች መገለጫ ላይ እንደ አጀንዳ በማንሳት፤ እነርሱ የመጤ ሃይማኖት የሚሏቸው የወንጌል አማኞች በክልሉ ውስጥ እንዳይገቡም እያንዳንዱ ሰው የብረት አጥር ሆኖ እንዲከላከል ቃል ኪዳን ይገባል፤ አልፎም ተርፎ ባለፉት ዘመናት ለማስተዋል እንደተቻለው፤ ሃይማኖታዊ በዓላትን

ለማክበርና በተለያዩ ጉዳዮች መንስዔነት የሚሰበሰበው ሕዝብ ይሄው ጉዳይ በይፋ ሲነገረው ኖሯል።

ማኅበረሰቡም በቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን እና በሌሎችም ወንጌላዊያን ምዕመናን ላይ በዕቁብ፣ በዕድርና በደቦ፣ በሠርግ በዓላት፣ በቀብር ሥነ-ሥርዓቶች ላይ ወ.ዘ.ተ. በመሳሰሉት ውስጥ እንዳይሳተፉ ማዕቀብ ጥሏል፤ በስብዕናቸውም ላይ ጉዳት አድርጏል፤ የህሊና ነፃነታቸውንም ገፍቶል። የዚህ ሁሉ ምክንያቱ ደግሞ ምንም እንኳን የማኅበራዊ ቁርኝቱና ተሳትፎው ጠቃሚ እሴት እንዳለው ባይካድም ይህን መሰሉ የኅብረተሰቡ ጠንካራ ማኅበረሰባዊ ትስስር በወንጌል ስርጭቱ ሂደት ላይ አሉታዊ ተፍጻሜ ሊያሳድር እንደሚችል መገመት አያዳግትም። በዚህም ምክንያት፤ «የክርስቲያን ደሴት» አየተባለች በምትጠራ ሀገር ውስጥ ክርስቲያኖች ከማህበረ ሰቡ ውስጥ ሲገፈቱ፤ ሲሰደዱና ሲወገኙ ኖረዋል። በወንጌል አማኝ ደስታ ላይም ማንም እንዳይገኝና እንዳይሳተፍ፣ በቀብሩም ሥርዓት ላይ እንዲሁ ባይተዋርና ገለልተኛ እንዲሆን በአደባባይና ውስጥ ለውስጥ ትዕዛዝና ቀላጤ ተላልፎታል። ከአማኝ ቤት እሳት እንዳይጫርና ከምንም ማኅበራዊ ተሳትፎ ውጭ እንዲሆን ገደብ የተጣለባቸው አጋጣሚዎችም ብዙ ናቸው (ዝርዝሩን ባለፉት ቅዶች ውስጥ ይመልከቱ)።

በእነዚህና በሌሎችም ጠንካራ ማኅበረሰባዊ መሠረቶች ሳቢያ በአብዛኛው የሀገሪቱ ክልሎች ወንጌል ዘልቆ እንዳይገባ ይህን መሰሉ ሁኔታ በአዳጋችነቱ ሲጠቀስ ኖሯል። ስለዚህ የእግዚአብሔር መልካም ፈቃድ ሆኖ በመንፈስ ቅዱስ ልዩ አሠራርና በህዝቡ የአሸታ ልክ ምክንያት በተከፈተው በር የወንጌሉ እውነት በመሰበኩ የባህላዊውን ልምምድ ከክርስትናው ለይቶ ለማመልከት አዳጋች እስከሚሆን ድረስ ተሸርቦ የተገመደ ማኅበራዊ ቁርኝት የሌለው ደቡቡ የሀገሪቱ ክፍል ለወንጌል እውነት በምልዓት እንዲማረክ የህያው አምላካችን ፈቃድ ሆነ። ሕዝቡ በፈቃዱ ራሱን ከልዩ ልዩ የባዕድ አምልኮ ነጻ ለማውጣትም ጨክኖ ወሰነ። ወንጌሉንም ለነፍሱ መፈወሻነት አሜን ብሎ በእምነትና በድፍረት ተቀበለ።

ከላይ ለጠቀስናቸው መሠረታዊ እውነቶች ድጋፍ እንዲሆንን አንድ ዋቢ መረጃ እንጠቅሳለን። የካቲት 20/1991 ዓ.ም. የጌዴኦና የቦረና ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን የተወለደችበትን 50ኛ ዓመት ምክንያት በማድረግ አንድ አባት በሕዝቡ ፊት ቆመው በእንባ የተረኩት ታሪክ ብዙ እውነታዎችን ጠቅልሎ የያዘ ነበር፤

ወንጌል በክልላችን ከመሰበኩ 50 ዓመት በፊት ምድራችን በሥጋም በመንፈስም ጨለማ የዋጠው ነበር። እውነተኛ ሕይወት አልነበረንም። እውቀትም አልነበረንም። እንዲሁ ያለ እውነተኛ አምላክ በጥፋት መንገድ እንሄድ ነበር። አምልኮአችን ይሠጥ የነበረው ለቃልቶች፣ ለወንዞች፣ ለወፎችና ለልዩ ልዩ ጥቃቅን አምላኮች ነበር። በዚህም ፍርሃት ነበር። በዚያም ፍርሃት ነበር። በተለይም እገድልሃለሁ፤ ይህንንና ያንን ካላቀረብክ ትዋታለህ የሚለው የዲያቢሎስ ዛቻ ሕይወታችንን ያለገደብ ረገጦ ያለምንም ተስፋ በጭንቀት እንኖር ነበር። ... እንደዚሁም የሥጋ ጭንቀትም ነበረብን። የባርነት ያህል ቀንበርን አከብደውብን በላያችን የሠለጠኑ ወገኖቻችን ከፍተኛ በደል አድርሰውብናል። ፍትህ አጥተን፤ እውነተኛ ነፃነት ተጠምተን በተለይ አባቶቻችን እኛን የፈጠርክ አምላክ በእውነት አለህ ወይ? ይሉ ነበር። ዓይኖቻቸውን ወደ ሰማይ አንስተው እምባቸውንም ወደ ላይ ይረጩ ነበር። እግዚአብሔር ሆይ በእርግጥ አንተ በሰማይ ካለህ እምባችንን ተቀበል ይሉ ነበር። በጠቅላላ በሰው በኩል ተስፋ አልነበረንም። «በጨለማ የሄደ ሕዝብ» የተባልን እኛ ነበርን። ከሌሎችም ይልቅ ጨለማ የዋጠን ዋና የጨለማ ሕዝቦች እኛ ነበርን። እግዚአብሔር ከሰማይ አይቶ ራራልን። በግልና በአደባባይ፤ በሰውርና በግል አባቶቻችን «ፍጥረትን ወደ ህልውና ያመጣህ አምላክ ሆይ!» በማለት በተስፋ መቁረጥ በፊቱ የጮኹትን የልመና ቃል ሰማ። ለመጀመሪያ ጊዜም ባህር ተሻግረው በመጡ እውነተኛ የቃሉ ሚሲዮናውያን የወንጌሉን ቃል በግልጽ ሰማን።²¹

ይህንን ሁሉ መገለልና ማሳበረሰብአዊ መሠናክሎች ጥሶ ነው የወንጌል ብርሃን በተለያዩ የሀገሪቱ ክፍሎች የተቀጣጠለውና የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያንም ተወልዳ፤ አድጋ፤ ጎምርታ፤ ልታብብ የቻለችው። የቅዱሳን ሕዝብ ቁጥርም እልፍ ጊዜ እልፍ ሊሆን የበቃው።

ለውጥ ፈላጊው ትውልድና ሃይማኖት ነክ ጥያቄዎቹ

የኢትዮጵያን አብዮት አጀማመርና ሂደትን በተመለከተ በርካታ የታሪክ ምሁራን በበላላ ጥናት፤ በተሻለ ሁኔታና ጥልቀት ባለው ሁኔታ መጠነ ሰፊ ፖለቲካዊ ትንታኔዎችንና አስተያየቶችን በየመጻሕፍቶቻቸው ማስፈራቸው ይታወቃል። በዚህ ክፍል ለመዳሰስ የሚሞከረው ከመጽሐፉ ዓላማ ጋር ሊሄድ የሚችለውን ውሱንና ቤተ ክርስቲያንን ጠቀስ

²¹ ባልቻ በሬ። ለጊዳለና የቦረና ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን 50ኛ ዓመት ከብረ በዓል ላይ የቀረቡት ያልተተመ ጽሑፍ። የካቲት 20/1991 ዓ.ም.

የሆነውን ሃሳብ ብቻ ይሆናል። የ1966 ዓ.ም. ሕዝባዊ አብዮት ከዳር ዳር ከመቀጠሉ አስቀድሞ በመጀመሪያዎቹ የመነሻ ዓመታት ገደማ የለውጡ አንቀሳቃሽ ወጣቶች ተቀዳሚ ጥያቄ ከፖለቲካዊ አጀንዳ ይልቅ በሃይማኖት ጉዳዮች ላይ የተመሠረተ ነበር። ይህንኑ ሃሳብ በተመለከተ አጭር የመንደርደሪያ ሃሳብ ለመስጠት ይሞክራል።

አንዳንድ ምሁራን የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴን ዘመነ ሥልጣንን ከመጨረሻው የሩሲያ ቄሣራዊ ገዥ ከነበሩት ከዳግማዊ ኒኮላስ (1868-1918 እ.ኤ.አ) ጋር ያመሳስሉታል። ሁለቱም የመሸበትን ንጉሣዊ ዘውድ እየተፋገመገሙ ሲሆን ደግፈው ለማቆም የሞከሩ ናቸው። ሁለቱም ሕዝቡ አምጸባቸው በየአደባባዩ ሰላማዊ ሠልፍ ሲያደርግባቸው ለለውጥ አልበገር እንዳሉ በሕዝብ አመጽ የተጥለቀለቁ ናቸው። ሁለቱም ብዙውን መሬት የባለቤትነት ድርሻ የግላቸው አድርገው ከሕዝብ ጋር ሲሻሙ ድንገት ጊዜ ከድቷቸው በአፍቃፊ ኮሚዩኒስት አብዮተኞች የተዋረዱ ነገሥታት ናቸው። ከዳግማዊ ኒኮላስ ጀርባ እቴጌይቱ ሚስታቸው ዋናዋ ተዋናይ ነበሩ። ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ደግሞ ራሴ ለራሴ እና ለሕዝቤ አላንስም ባይ ነበሩ። በመጨረሻ ሁለቱም ለሕዝብ የአመፅ ጥያቄ ምላሽ የሰጡት ተሸንፈው ነበር።²²

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ጣሊያን ኢትዮጵያን እስከወረረበት እስከ 1928 ዓ.ም. ድረስ መንግሥታቸው በእግሩ እንዳይቆም ብዙ መሠናከሎች ከሥልጣን ተቀናቃኞቻቸው ገጥሟቸው እንደነበር ታሪክ ይመሰክራል። የአኩራፊዎቻቸው ፊት መጥቆር፣ የካህናቱ ጥርጣሬ፣ በአካባቢው የነበሩ የወቅቱ ኃያላን የአውሮፓ ሀገሮች ተጽዕኖ ወዘተ ንጉሡን ለጊዜውም ሲሆን አስጨንቋቸው ነበር። ከሙሶሎኒ ወራሪ ጦር ሽንፈት ማግሥት ጀምሮ ግን ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በዲፕሎማሲው መስክ በከፍተኛ ሁኔታ ስለተንቀሳቀሱ የዓለም መንግሥታትን አክብሮት ለመጎናጸፍ በቅተዋል። አልፎም ተርፎ «የአፍሪካ አባት» እስከመባልም ደርሰዋል። የዚህ ሙገሣ ምክንያቱ ንጉሡ ለሥልጣኔና ለትምህርት ጉጉ መሆናቸው፣ በመንግሥታት መሃል አለመግባባት ሲፈጠር የማስታረቁ ሚና ስለሠመረላቸውና ዓለም አቀፋዊና አህጉራዊ ኅብረቶች እንዲጠናከሩና ተሰሚነት እንዲኖራቸው ያደርጉ በነበረው እንቅስቃሴ ምክንያት እንደነበር የምሁራኑ ትንታኔ ያመለክታል። በእነዚህም ጉልህ ምክንያቶች ሳቢያ ንጉሡ በሕዝባቸው፣ በበርካታ የመንግሥታት መሪዎችና ሕዝቦች ዘንድ ጥሩ ተቀባይነት እንደነበራቸው መካድ

²² Howard Brant, 1984, P. 4

አይቻልም። ለዚህ ዕውነታ ማረጋገጫነት በዋቢነት የሚቆመው እ.ኤ.አ. በ1972 ዓ.ም. ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ለኖቤል የሰላም ሽልማት ዕጩ ሆነው ከቀረቡት ሰዎች መካከል አንዱ መሆናቸው ነው። ያም ቢሆን ግን በተደጋጋሚ ጊዜያት በለውጥ ፈላጊው አዲስ ትውልድና በሥልጣን ተቀናቃኞቻቸው ሜራ ሳቢያ የአመጽ መከራዎች መደረጋቸው አልቀረም።

በኢትዮጵያ ዘመናዊ የመንግሥት አስተዳደር የለውጥ እንቅስቃሴ ታሪክ ውስጥ በአብነት የሚዘከሩት የአዲሱ ወጣት ትውልድ ተቀዳሚ ተጠቃሾች በሀገር ውስጥና በውጪ ሀገር የሚገኙ የከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ተማሪዎች መሆናቸው ተደጋግሞ ተነግሯል። በተለይም (ለጊዜው በውጭ ሀገር በትምህርት ላይ የሚገኙትን ትተን) የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ተማሪዎችን እንቅስቃሴ በግንባር ቀደምትነት መዘከሩ ሚዛናዊ የሆነ ግንዛቤ ለመፍጠር ያግዛል። ተማሪዎቹ ንጉሡን እንዲቃወሙ የተገፋፉበት የመንስዔ ፕንስስ በቀጥታ ከዘውዳዊ አገዛዝ ጥላቻ የመነጨ ብቻ እንዳልሆነና ይልቁንም የሃይማኖታዊው ተቃውሞ ምክንያት ጎልቶ መውጣቱን ማመልከቱ ተገቢ ይሆናል።

በዚያው ወቅት በዩኒቨርሲቲው ውስጥ ይማሩ በነበሩት የወንጌላዊያን አብያተ ክርስቲያናት አማኞችም ላይ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ተማሪዎቹ የመንግሥት አስተዳደር እንዲለወጥ ያደርጉት የነበረው እንቅስቃሴ በእነርሱም የቤተ ክርስቲያን አመራርና አስተዳደር ዘይቤ ላይ ተፅዕኖ ማድረጉ አልቀረም። አንዳንድ የወንጌላዊያን አብያተ ክርስቲያናት የአመሠራረታቸው ታሪክና ከሚሲዮናዊያን ተጽእኖ ነጻ የሆነ የሀገርኛ ቤተ ክርስቲያን ምሥረታ ጉጉታቸው ብዙ ጊዜ በኮሌጆች ውስጥ ይማሩ ከነበሩት ወጣቶች ጋር መያያዙም ለዚሁ ነው። ይህንን የቅርብ ጊዜ ታሪክ ለጊዜው ተወት አድርገን ወደኋለኛው ዘመን በመሄድ አጠቃላይ ቅኝት ለማድረግ ይሞክራል።

የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የፖለቲካ ተቃውሞ እንቅስቃሴ በቀዳሚነትና ጉልህ በሆነ መልኩ መሠረት አድርጎ የተነሳው በመጀመሪያ ከሃይማኖት ጋር የተያያዘ አጀንዳ በማስቀደም ነበር።

በ1950 ዓ.ም. ገደማ የከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ተማሪዎች ጠቅላላ ቁጥር ከ1000 የሚዘል አልነበረም። ከነዚሁ መካከል የሴቶቹ አህዝ ደግሞ 50 ያህል ቢገመት ነው። በዚህ የምዕተ ዓመቱ አጋማሽ ላይ በኮሌጆቹ ውስጥ የነበሩት መምህራንና የአስተዳደር ኃላፊዎች አብዛኞቹ የውጭ ሀገር ዜግነት የነበራቸው ጥቂት የፕሮቴስታንት እምነት

ተከታዮችና በርካታ የጀሲዊስት (የካቶሊክ አንዱ ክፍል) አማኝያን ነበሩ። በተለይ የፕሮቴስታንት እምነት ተከታይ የሆኑ የውጭ ሀገር ዜግነት ያላቸው መምህራን እንደምን በሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶችና በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት አካባቢም እንዲሁ በመጠነኛ ቁጥር ሊገኙ እንደቻሉ በምክንያትነት ከሚጠቀሱት በርካታ ጉዳዮች መካከል አንዱ እና ከዚህ መጽሐፍ ዓላማ ጋር ሊጎዳኝ የሚችለውን ብቻ ለመጠቃቀስ ይሞክራል።

ዶ/ር ሮበርት ቶምሶን ካናዳዊ ዜግነት የነበራቸውና በኮሎኔልነት ማዕረግ የኢትዮጵያን አየር ኃይል ያገለገሉ ሰው ነበሩ። እንዲሁም ከቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ጋር ወዳጅነት ስለነበራቸው ለቤተ መንግሥቱም ቅርብ ነበሩ። በመስከረም 1/1943 (እ.ኤ.አ) እርሳቸውና ባለቤታቸው የአየር ኃይሉን ሥራ በማስረከብ ከፋሽስት ጣሊያን መባረር ማግስት ጀምሮ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሶ ወደ መጣው የሱዳን ኢንቴርዩር ሚሲዮን (ኤስ.አይ.ኤም) አባል በመሆን ከሚሲዮኑ የመንፈሳዊ አገልግሎት ሥራ ጋር ለመተባበር ጥያቄ ያቀርባሉ። ዶ/ር ቶምሶን ከኤስ.አይ.ኤም ሚሲዮን ጋር ለማገልገል በወሰኑበት ዘመን ደግሞ ሚሲዮኑ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያንን ለማቋቋም በከፍተኛ ሥራ ላይ የተጠመደበት ወቅት ነበር። ለመሆኑ ዶ/ር ቶምሶን ማናቸው? ለሚለው የአንባብያን ጥያቄ ግንዛቤ ለማስጨበጥ እንዲረዳ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያንን በዋና ጸሐፊነት ለበርካታ ዓመታት የመሩት ዶ/ር ሙላቱ ባፋ ስለ ዶ/ር ቶምሶን ስብዕና የሰጡት ገለጻ ምላሹን ይሠጠናል፤

ከዶ/ር ቶምሶን ጋር የተዋወቅነው በሥጋ ደዌ ሆስፒታል ውስጥ አብረን ስንሰራ ነው። ቶምሶን ለእኔ የሕይወት ሞዴሌ ናቸው። ሰውዬው ልዩ አእምሮ እንዳላቸው ተረድቻለሁ። ብዙዎቹ የሚሸሻቸውን ህመምተኞች እንደ ኋደኛ ተጠግተው፣ ተሸክመው፣ ደባብሰው እያከሙ ሰው ሲያደርጓቸው አይቼአለሁ። በቤተ መንግሥት ከንጉሣዊያን ቤተሰቦች ጋር አይቼአቸዋለሁ። የተዋጣላቸው ነበሩ። ብዙ ታላላቅ የሥልጣን አማራጭ ቀርቦላቸው ነበር፤ በአንዳንዶቹም የሥልጣን እርከኖች ላይ አልፈዋል። ያንን ሁሉ እንደማይረባ ነገር ቆጥረው የፍቅርና የርህራሄ ሰው ስለሆኑ ከኩየራ ሆስፒታል ምሥኪኖች ጋር መሆንን መረጡ። ዶ/ር ቶምሶን ለሰው የሚሠጡት ነፍሳቸውንም ገንዘባቸውንም ጭምር ነበር። ያ ሰውን የሚመለከተው አእምሮአቸው እኔንም ተመልክቶኛል። የምጠላቸውን እንኳን በፍቅር እንድቀበል ያደረገኝ ያ ልዩ ሰው የመውደዳቸው አርአያነት ነው። ዶ/ር ቶምሶን ልዩ ሞዴሌ ናቸው። (ጥቅምት 30/1989 ዓ.ም.)

ይህን መሰሉ አርአያነት ጎልቶ የሚዘከርላቸውን ዶ/ር ቶምሶንን በሰኔ ወር 1945 (እ.ኤ.አ)²³ ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ቤተ መንግሥት ድረስ በማስጠራት ገና በመቋቋም ላይ በነበረው የትምህርት ሚኒስቴር ውስጥ ኃላፊነትን በመውሰድ እንዲያገለግሉ ይጠይቋቸዋል። እርሳቸውም ከንጉሡ የተሠጣቸውን ክፍተኛ ኃላፊነት አክብረው በመቀበል በተቻላቸው መጠን ሁሉ የኢትዮጵያ ሥርዓተ ትምህርት ዘመናዊ ይዘት እንዲኖረው ለማድረግ የሰለጠኑ የትምህርት ባለሙያዎችን ከውጭ ሀገር ለማስመጣት ለንጉሡ ቃል ይገቡላቸዋል።

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በየትምህርት ቤቱ እየተገኙ ተማሪዎችን ያበረታቱ ነበር።

²³ የዘመኑ አቆጣጠር (እ.ኤ.አ) የሚል መግለጫ ከሌለው በስተቀር በሙሉ የተጠቀሰው በኢትዮጵያ አቆጣጠር ነው።

በቃላቸውም መሠረት በሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ውስጥ ተመድበው ባገለገሉባቸው ስድስት ዓመታት ጊዜ ውስጥ ቁጥራቸው ከ500 በላይ ²⁴ (ከሞላ ጎደል የፕሮቴስታንት እምነት ተከታይ) የሆኑ የውጭ ሀገር መምህራንን (እንደ ሚሲዮናዊም ይቆጠሩ ነበር) ከአውሮፓ፣ ከአሜሪካና ከካናዳ በማስመጣት በሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶችና በአንዳንድ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ውስጥ እንዲመደቡ ያደርጋሉ። የሐረሩ የመድኃኒዓለም ሁለተኛ ደረጃ ት/ቤት ሲቋቋምም የኤስ.አይ.ኤም ሚሲዮናዊ የነበሩ መምህራን ት/ቤቱን በማቋቋምና በአስተማሪነት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርገዋል።²⁵ አንዳንዶቹ መምህራን በየትምህርት ተቋማቱ ውስጥ ከፍተኛ አስተዳደራዊ ሥራዎች ላይ ሁሉ ተመድበውም ነበር። ቢሆንም ግን ከዚያ በኋላ ባሉት ተከታታይ ዓመታት የኮሌጅና የሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎቹ የውጭ ሀገር መምህራኑን የአስተዳደር ዘዴ በሰላላውደዱትና እንደፈለጉ እንዳይቀብጡና እንዳይዘሉ በግል ኑሮአቸውም ጭምር ስላልተመቻቸው በየጊዜው የተቃውሞ አመጽ ሊጭሩ የተነሳሱበት ምክንያት ከዚህን መሰሉ የውጭ ዜጎች ቁጥር መበርከትና ጥላቻ መሠረትነት የመነጨ እንደነበር አንዳንድ አንጋፋ ሰዎች ዛሬም ድረስ የሚመሰክሩት ነው። «የዩኒቨርሲቲው ተማሪ በዕድሜም ሆነ በአመለካከት የጎለመሠ በመሆኑ በሚሲዮናች አስተዳደር ላይ ማመጽ ጀመረ። የሚሲዮናቹ የአስተዳደር ዘዴ ግንዛቤ ይጎድለው ኑሮ፤ የዩኒቨርሲቲውን ተማሪ ነፃነት ነፈገ። በዩኒቨርሲቲው ቅጥር ግቢ መደነስ ጩም ማፋወጫት ተከለከለ። አስተዳደራዊ ዕቀባው የተማሪውን ብሶት አባባሰው።»²⁶ ይላል በ1950ዎቹ ውስጥ ለዩኒቨርሲቲ ተማሪዎቹ የተቃውሞ እንቅስቃሴ የተሰጠው ምክንያት።

ይህ በኤስ.አይ.ኤም ሚሲዮናዊ በዶ/ር ቶምሶንና በሌሎች ቅን አሳቢነት የተከናወነው በጎ ተግባር እያደር በተማሪዎቹ ተቃውሞ መልካሙ ውለታ መደብዘዝ ጀመረ። ቀደም ካሉት ዓመታት ጀምሮ በውጭ ሀገር መምህራን ሕይወትና የአስተዳደር ዘዴ ላይ እያተኮረ የመጣው የሚሲዮናዊያንና የውጭ ሰዎች ጥላቻ እንቅስቃሴም ቀስ በቀስ በተማሪዎቹ መካከል የአመለካከት ለውጥ በማድረግ ጥያቄያቸው ከካቶሊክና ከፕሮቴስታንት እምነት ተከታይ ከነበሩት መምህራንና ከሃይማኖቶቹ ጥላቻ ከፍ ብሎ ይልቁንም ደብዛዛ ፖለቲካዊ ይዘት እየያዘ መምጣት ጀመረ። በተለይም ከ1952 ዓ.ም. ጀምሮ (News and Views) «ዜናና አስተያየት» በሚል ርዕስ በዩኒቨርሲቲው ሹማንንት የበላይ

²⁴ John cumbers, *Living with the Red Terror*, P. 64

²⁵ Brian Fargher, *The Origins of the new churches movement in Southern Ethiopia*, 1996, P. 295

²⁶ ከፍሉ ታደሰ *የትውልድ (ቀጽ 1)*፣ ገጽ 57

ተቆጣጣሪነት ይታተም የነበረው ጋዜጣ ከዩኒቨርሲቲው አስተዳደር ሥር ወጥቶ በራሳቸው በተማሪዎቹ እጅ እንዲገባ የተቃውሞ ጫና በማድረጋቸው ይሄው ጥያቄአቸው ምላሽ አግኝቶ ጋዜጣው በተማሪዎች ልሳንነት ጸደቀ። በማከታተለም ተቃውሞአቸው ውጤት ማምጣቱን ያስተዋሉት ተማሪዎች ድፍረት ተሰምቷቸው በጋዜጣቸው ላይ ለሚሲዮናዊያኑ መምህራን ያላቸውን ተቃውሞ ማባባስ ጀመሩ። ክስ ከቀረበባቸው መምህራን መካከልም ሁለቱ ከርዕሰ መምህርነት ኃላፊነታቸው በመወገዳቸው ተማሪው የልብ ልብ ተሰማው። ለካንሰ ተቃውሞና አመጽ መፍትሔ ያስገኛል በማለትም ከሃይማኖታዊ የተቃውሞ እንቅስቃሴያቸው ከፍ በማለት ፖለቲካዊ ጉዳዮችን በማንሳት ጥያቄ በጥያቄ ላይ በመደራረብ የመንግሥት ሹማምንትን በጥያቄዎች ማዋከብ ጀመሩ። የሃይማኖትን ጥላቻና የውጭ ሀገር ዜጎችን ዓላማ አድርጎ የተጀመረው የተቋውሞ እንቅስቃሴ እያደር ልዩ ልዩ የፖለቲካ ጥያቄዎችን መፈልፈል ጀመረ።

ከዚሁ ጉዳይ ጎን ለጎን መታየት ያለበትን ሁለተኛውን ምክንያት አብሮ ማገዳኘቱም አተያይን ሊያሰፋ ስለሚችል ሌላውንም ገጽታ ለመቃኘት እንጥከራለን። በእነዚያ የመጀመሪያ ዓመታት ገደማ በከፍተኛ የትምህርት ተቋማትና በሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶች በሚያስተምሩት የውጭ ሀገር ሚሲዮናዊያን አማካይነት በርግጥም ተማሪዎቹ ይቃወሙት እንደነበረው ከሞላ ጎደል ወንጌል መሰበኩ አልቀረም። በዚህም ምክንያት አንዳንድ ለሃይማኖታቸው ቀናዒ የሆኑ ተማሪዎች፣ ጥንታዊቷ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን እያለች እንዴት የሌሎች የአውሮፓና የአሜሪካ ሚሲዮናዊያን ሃይማኖቶች በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ውስጥ ይሰበካሉ በማለት፤ «ሃይማኖት አበው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር» የሚባል የዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ የተማሪዎች ማኅበር በማቋቋም የወንጌል አማካኝነትን ጓደኞቻቸው እምነታቸውን በነፃነት እንዳይገለጹና የወንጌልን እውነት ለሌሎችም እንዳያካፍሉ የመከላከል ሙከራ ማድረጋቸው አልቀረም።

የማኅበሩ አመሠራረት ታሪክና ዋነኛ የተልዕኮ ግብ ምን ይመስል እንደነበር የሚከተለው የታሪክ አንጓ ማስረጃውን ይሠጣናል፤

ሃይማኖት አበው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በ1951 ዓ.ም. ተመሠረተ። በወቅቱ ሚሲዮናዊያን በዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ አካባቢ ያካሂዱት የነበረውን ጭመናፍቅነት ሲራጸ ለመቃወም ቀናያን በሆኑ የቤተ ክርስቲያን ልጆች እንቅስቃሴውን ጀመረ። በዚህም መነሻ የቤተ ክርስቲያን ልጆች በተለይም የተማሪውን ክፍል በማቀፍ ትምህርተ ሃይማኖትን ግስተማር ቀጠለ። በጊዜው የማኅበሩ አባላት የሆኑት ታግኝ የቤተ ክርስቲያን ልጆች በቆሙለት ዓላማ መሠረት የሚቻላቸውን ተጋድሎ አድርገዋል። ማኅበሩም እያደገና እየተሰፋፋ በተወሰኑ የሀገሪቱ ክፍሎች መንቀሳቀሱን ገፋበት።²⁷

27 ሐመር መጽሔት 7ኛ ዓመት ቁጥር 3 1991 ዓ.ም.

«ዚናና አስተያየት» የተባለው የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ልሳን ከመጀመሪያዎቹ እትሞቹ በአንደኛው በወንጌል አማኝ ተማሪዎች ላይ የሚከተለውን ትችት አዘል ጽሁፍ አቅርቦ ነበር፤ «ጴንጤ ማለት ብዙ መጽሐፍ ቅዱስ የሚያነብና ብዙ የሚጻልይ ማለት ነው።»²⁸ እንዲህ ዓይነቱን ጽሁፎች የሚያቀርቡት ደግሞ በአብዛኛው ለነባሩ የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ቀናዒ የነበሩት ወጣቶች እንደነበሩ እንዳንዶች ይናገራሉ።

ከአንጋፋ የቀድሞ የኮሌጅ ተማሪዎችና አማኞች አንደበት ለማረጋገጥ እንደተቻለው «ጴንጤ» የሚለው ስያሜ ለወንጌል አማንያኑ ስድብ መገለጫነት መጀመሪያ በቅሎ የወጣው በ1950 ዓ.ም. መጀመሪያ ግድም ከዚያው ከቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ግቢ እንደሆነ ይታመናል።²⁹

ከላይ የተጠቀሰውን የሃይማኖት አበው ማኅበርን የእንቅስቃሴ ታሪክ ሊደግፍ ስለሚችል ምንም እንኳን ሃሳቡ ዝርዝር ቢሆንም በወቅቱ የከፍተኛ ትምህርት ተቋም ተማሪ እና «የሃይማኖት አበው የተማሪዎች ማኅበር» ተቆርቋሪ የነበሩ አንድ የሀገራችን ዕውቅና አንጋፋ ምሁር በግላ ታሪክ መጽሐፋቸው ውስጥ በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ውስጥ ያስተምሩ በነበሩት እንደ ዶ/ር ቶምሶን ባሉ የኤስ.አይ.ኤም ሚሲዮናዊያንና መምህራን ላይ ስም እየጠቀሱ የሚከተለውን ትችት አዘል ሃሳብ አስፍረዋል፤

አዲስ አበባ መጥቼ ከሰንትና ሰንት ፈተና በኋላ . . . አንደኛ ወጥቼ እተማሪ ቤቱ እንደገባሁ . . . እነ . . . ተሸቀዳሪው መጥተው ቅዳሜ ግታ እጸሎት ቤት እንደመጣ እንደማባበል ብለው ጠየቁኝ። እንዳሉት በዕለቱ ብሔድ በጸሎት ቤቱ አንድ ፒያና አለ፤ ከበላዩ አንድ ምን የመሰለ ሥዕለ ግርያም፤ ምስለ ፍቁር ወልዳ ሥዕል ተሰቅሏል። ሰብካቱ ግን የጠረግርያሞች፤ መዝሙሩም በእንግሊዘኛ ነው። አብዛኛው አልፎ አልፎ «ኢየሱስ ይወደኛል፤ ወደ ሰማይ ያወጣኛል» የሚለው የአግርኛ ትርጉም ይዘመራል። ሰባካያኑ እዚያው አስተማሪ የሆኑ ባልና ሚስት እንዲሁም ሁለት ሌጣ የካናዳ አሜሪካኖች ናቸው። እንግሊዘኛም አሉ። . . . ይህን ተረድቼ በሁለተኛው ቅዳሜ ከጸሎት ቤቱ ቀረሁ። ቢያዩኝ ቢያዩኝ አልመጣም። . . . በዚህ ፀረ ግርያሞች ቂም ያዙብኝ። ጥቂት ቆይቼ አንድ በቅዱስ ሚካኤል ስም በድብቅ የተቋቋመ የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተቆርቋሪ ተማሪዎች ማኅበር ኖሮ፤ እነሱ እሁድ እሁድ ግታ በዶርሚቶሪ (መኝታ ቤት) በሚያደርጉት ጸሎት እንድሳተፍ በምሥጢር

²⁸ በምሩቃን ክርስቲያን ገብረት የተዘጋጀ ልዩ ዕትም ሙጽሒት፤ 1990 ዓ.ም. ያር-ሩቅ፤ ገጽ 39

²⁹ ዝኒ ከግሁ፤ ገጽ 39 (ዝኒ ከግሁ የገፅዝ ቃል ሆኖ እንደላይኛው ሙጽሒቱ ግለት ነው። ዝኒ ከግሁ ተብሎ የሚጠቀሰው የግርጌ ግብታወሻ ከዚያ ፊርሮ ከፍ ብሎ ያለውን ሙጽሒቱ የሚያመለክት ነው።)

ጠየቁኝ። . . . ጸሐፊዋ ያለው ለሃይማኖታችን ተቆርቋሪዎች ዝም ብለን ካየን፣ ሁሉም መከፋፈል ነው። እንዲያውም አንዳችሁ ባዋናው ሰባኪ በዶ/ር ተምሶን መኪና እየተጫኑ፣ ከተማ እየሄዱ በቡሩቲስታንት ቤተሰቢያን «መቆረብ» ጀምረዋል አሉ። . . . ፈረንጅ አገር ለትምህርት ለመሄድ ብሎ፣ ወይም በአድልዎ ከክፍል ክፍል፣ ቶሎ ለመሸጋገር ብሎ የአባቶቹን፣ የቅድማቶቹን፣ የላሊበላን፣ የተከላሃይማኖትን፣ ያሉን ገብሮ መንፈስ ቅዱስን፣ የቲያድሮስን፣ የምኒልክን እየጣለ የብሩቲስታንት ጸሎት የሚዘፍነው ተግራ ብዛት ገን እኔንም በጣም ነበር ያስቆጠኝ።³⁰ በማለት ቁጭታቸውን ገልጸዋል።

አምስት ኪሎ ቅድስት ማርያም ቤተ ክርስቲያን ጥቂት ዝቅ ብሎ በ1950ዎቹ የመጀመሪያ ዓመታት ገደማ የተከፈተው የኤስ.አይ.ኤም የወጣቶች አምባ (ሆስቴል) (በኋላም የኅብረት አምባ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ተብሎ ወደ ቤተ ክርስቲያን ይዞታነት የተዛወረው) በወቅቱ የዩኒቨርሲቲ ክርስቲያን ተማሪዎችን መንፈሳዊ ሕይወት ለማሳደግ ያደረገው ጥረት በአብነት ቢዘከርም በአንፃሩ ደግሞ ተቃዋሚ ተማሪዎቹ በሆስቴሉ መከፈት ደስተኞች አልነበሩም። በዚህም ምክንያት አንዳንዶች ሆስቴሉ አካባቢ ድረስ እየሄዱ የተቃውሞ ድምጽ ያሰሙ እንደነበር የዓይን ምሥክሮች ያረጋግጣሉ።

በኤስ.አይ.ኤም የወጣቶች አምባ! 1953 ዓ.ም. ገደማ

ከተለያዩ የአፍሪቃ ሀገሮች መጥተው በዩኒቨርሲቲው ውስጥ ትምህርት በመከታተል ላይ ይገኙ የነበሩ አፍሪቃውያን ተማሪዎች ያሳደሩትን በጎ ያልሆነ ተጽዕኖ መጥቀሱ አግባብ ነው። የመጀመሪያዎቹ አሥራ አምስት ነፃነታቸውን የተጎናጸፉ የአፍሪቃ ሀገሮች አፍሪቃውያን ተማሪዎች በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ቅን ሃሳብ የነፃ ትምህርት ዕድል አግኝተው በ1950 ዓ.ም. ወደ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ገቡ።

በኢትዮጵያ መንግሥት የነፃ ትምህርት ዕድል ተሠጥቷቸው በዩኒቨርሲቲ ይማሩ የነበሩት እነዚህ አፍሪቃውያን ተማሪዎች በወቅቱ (ዛሬም በአብዛኛው የአፍሪቃ ሀገሮች ሸጫ አልበረደም) ለቅኝ ገዢዎቻቸው የአውሮፓ ሀገር መንግሥታትና ለሚሲዮናዊያን የነበራቸው ጥላቻ እጅግ ከፍተኛ ስለነበር የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን በሚሲዮናዊያኑ መምህራን ላይ በማነሳሳቱ ረገድ ከፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። በተለይም በወጣቱ አእምሮ ውስጥ እነርሱ ይሉ እንደነበረው «የአውሮፓውያን ሚሲዮኖች ሃይማኖትና» «የእጅ አዙር ቅኝ ገዥ ሃይማኖተኞች» የሚሉባቸው ሚሲዮናዊያንና ኢትዮጵያዊያን የወንጌል አማኞች እንዲጠሉ ያደረጉት አስተዋፅኦ በቀላሉ የሚገመት እንዳልነበረ በወቅቱ በዩኒቨርሲቲው ተማሪዎች ልሳን ላይ ይጻፉ ከነበሩት ጽሁፎች መገንዘብ ይቻላል።

ያም ሆነ ይህ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሥርዓተ መንግሥት ብዙ በደሉችና ጥፋቶችን እንደፈጸመ ደጋግመው የጻፉ የታሪክ ምሁራን የመኖራቸውን ያህል በአንፃሩ ደግሞ ንጉሡ ለሕዝብ የሚጠቅም፣ ለሀገር የሚበጅ በርካታ በጎ ምግባር በተለይም በትምህርቱ ዘርፍ እንዳከናወኑ የጻፉም የዚያንው ያህል በርካታ ናቸው። ቀደም ሲል ለመግለጽ እንደተሞከረው ንጉሡ ለትምህርትና ለሥልጣኔ ከፍተኛ ጉጉት ነበራቸው።

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ለትምህርት የነበራቸውን ጉጉት ከሚያመለክተው ተግባራቸው አንዱ የገነተ ልዑል ቤተ መንግሥታቸውን (ዛሬ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ስድስት ኪሎ ግቢ) ለትምህርት ተዳምነት ከ1953 ዓ.ም. በኋላ መስጠታቸው ይጠቀሳል።

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ለሥልጣኔ ከነበራቸው ከፍተኛ ጉጉት የተነሳም አሜሪካ ወደ ዉረቃ አምጥቃ በነበረው የአፖሎ 17 መንኮራኩር ውስጥ የኢትዮጵያን ሕዝብና መንግሥት የሚወክል አንድ ነገር መገኘት ይገባዋል በግለት፤ ምንም እንኳን ሀገሪቱ በወቅቱ በዕውቀትና በሀብት የበቃች ባትሆንም፤ ወክለው የላኩት የሀገሪቱን

ሠንደቅ ዓላማ ነበር። ሠንደቅ ዓላማው ከጠፈርተኞቹ እንደ አንዱ ልዑክ በመሆን የአምባሳደርነቱን ሚና መጫወቱን በወቅቱ የነበሩት የመገናኛ ብዙሃን በስፋት ዘግበውታል። አንዳንዶችም የኢትዮጵያ የንጉሥ ምክር ቤት አባላት ሆኖች ነበሩት ሣንቲሞችም አብረው ከሰንደቃላማው ጋር ተልኩዋል። እንደነበር ይናገራሉ። መንኮራኩሯ ተልዕኮዋን በድል አጠናቃ ስትመለስም ንጉሡ «ጠፈርተኛውን» ሠንደቅ ዓላማ በክብር ተቀብለዋል።

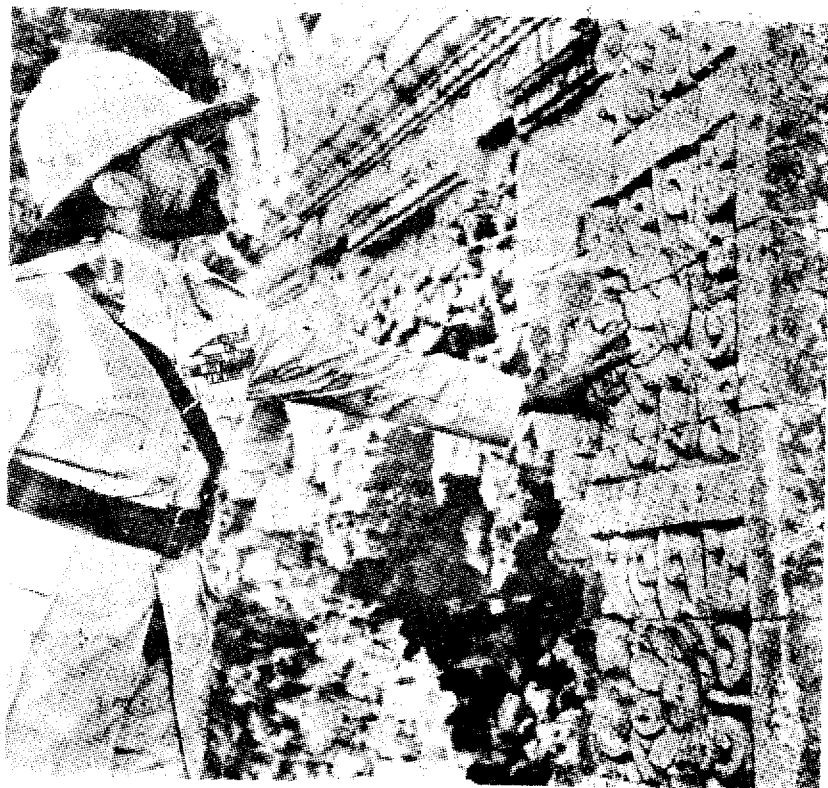
የሐፖሉ 17 ጠፈርተኞች ጨረቃ ላይ አድርገው የመለሱትን የኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማ ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ትናንት ተቀበሉ። በታላቁ ቤተ መንግሥት ውስጥ በተደረገው ሥነ-ሥርዓት፤ ጨረቃ ላይ ደርሶ የተመለሰውን የኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማና ከጨረቃ ላይ የመጣውን ደንጊያ በክብር ፕሬዘዳንት ኒክሰን ስም ለግርማዊነታቸው የሰጡት የኢትዮጵያ የአሜሪካ አምባሳደር ክቡር ሚስተር ሮስ አድርገዋል።³¹

ይህም ቢሆን ግን በህገር ውስጥ እየተባላ ያለው የተማሪዎች የተቃውሞ እንቅስቃሴ ለቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ አስተዳደር የገን ውጋት ስለሆነ በኃይል ለመግታት በርካታ እርምጃዎችና ቅጣቶች በተማሪዎቹ ላይ መፈጸማቸውም አልቀረም። ከአካላዊ ቅጣትና ከእሥራት ጀምሮ ዩኒቨርሲቲዎችንና የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶችን እስከ መዝጋት ድረስ መንግሥት ቢጸናም ተማሪዎችም «እምቢኝ አሻፈረኝ!» ብለው በመምረር ትግላቸውን አፋፋሙት። ከመጋቢት 4/1967 ዓ.ም. ጀምሮ እየገነነ መሄድ የጀመረው የመሬት ላራዥ መፈክርም ምላሽ ወደማግኘቱ እየተቃረበ መሄድ ጀመረ። የተማሪዎቹ የአውጥ ጥያቄ ከተማና ገጠር ሳይለይ ሁሉም ዜጋ በአንክሮ እየተከታተለው የነበረው ዋና ጉዳይ ነበር።

የሀገሪቱ የፖለቲካ ሁኔታ እንዲህ በምጥ ላይ በነበረበት ጊዜ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴን 80ኛ ዓመት የልደት በዓል ለማክበር እንቅስቃሴው ከዳር ዳር የደመቀበት ወቅት ነበር። በሰኔ ወር 1964 ዓ.ም. በምርኮ ዋና ከተማ በራባት ውስጥ የተሰበሰበው ዘጠነኛው የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት የመሪዎች ጉባዔ የጃንሆይ 80ኛ ዓመት የልደት በዓል በመላው አፍሪቃ እንዲከበር ወስኖ በተሰተነበት ምሽት በተቀጣጠለው የፖለቲካ ትኩሣት ላይ የማቀጣጠያ ቤንዚን ግርክፍክፉን የመሪዎቹ የተከበረ ጉባዔ ልብ ሊለው እንዳልቻለ የታሪክ ፀሐፊዎች ይተቻሉ። ያም ቢሆን ግን ሐምሌ 16/1964 ዓ.ም. ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ለ80ኛ ዓመት የልደት በዓላቸው ያበሩትን 80 ሻማዎች ጎንበስ ብለው

³¹ አዲስ ዘመን ጋዜጣ ሐምሌ 9/1965 ዓ.ም.

ሲያጠፋ ለዘመናት ሲበራ የኖረው የዘውዳዊ አገዛዝ ሥልጣን ኩስታሪ ሊከሰም የተቃረበበት ወቅት እየደረሰ ነበር። የልደት በዓላቸውን አስመልክተው ለ483 የሕግ አስረኞች የምህረት አዋጅ ባወጁ ማግሥት እርሳቸውና ካቢኔያቸው የገጠመውን አሳዛኝ ሁኔታ አብሮ ማነጻጸር ይቻላል።

ቀጋሥ - ሲደገፉት ያልቻሉት ሕዝባዊ አመጽ ከፊት ለፊታቸው በመጋረጡ የሥልጣን ዘመናቸው እየመዘበት ሄደ

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በሌላው አንጻር ሲታዩ ለመጽሐፍ ቅዱስ ወዳጅ እንደነበሩ የሚገልጸውን አንድ ምሳሌ ጠቅሶ ማለቱ በታው ነው። የ80ኛ ዓመት የልደት በዓላቸውን በተመለከተ ገርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ማንኛውም ሰው ሊጠይቃቸው የሚመኘውን ሁሉ እንዲጠይቅ የአዲስ ዘመን ጋዜጣ በሐምሌ ወር 1964 ዓ.ም. ሁኔታዎችን አመቻችተ ነበር። በዚህም መሠረት በልደት በዓላቸው ዋዜማ ላይ ለንጉሡ

ከአንባቢያን የቀረቡትን ጥያቄዎችና እርሳቸውም በቃል አቀባቸው በኩል ከሰጡት መልሶች መካከል ከመጽሐፉ ይኸው ጋር ሊሰማው የሚችሉትንና ከላይ የተጠቀሰውን እውነታ ሊደገፉ የሚችሉትን ከብዙ በጥቂቱ ብቻ እንደሚከተለው እንጠቅሳለን።

• «ግርግዩ ንጉሠ ነገሥት በተን ስንት ጊዜ ይጸልያሉ?»

• በየዕለቱ ቧትና ግታ ይጸልያሉ። ከዚህም ሌላ ሊገባቸው ይችላሉ ምን ጊዜም ሆነ በየትም በታ ግሳብ ስለሚገባ ሁሉ ጊዜ ባለንበት ቦታ ሁሉ እናስበዋለን። ብለዋል።

• «ግርግዩ ንጉሠ ነገሥት አብዛኛውን ጊዜ የሚያነቡት መጽሐፍ ምንድን ነው?»

• ብዙ ጊዜ የሚያነቡት መጽሐፍ ቅዱስ ነው። ከዚያ ሌላ ስለ ሳይንስ፣ ስለታሪክ፣ ስለፍልስፍና፣ የተገፉ መጻሕፍትንና ልዩ ልዩ ጋዜጦችን በብዛት ያነባሉ።

• «ግርግዩ ንጉሠ ነገሥት ትመው ችሉት የሚያስችሉት ለምንድን ነው?»

• ፍርድ የእግዚአብሔር ነው። ፍርድ መፍረድም ተላል ነገር አይደለም። እግዚአብሔር ለሚያደርገልን የፍርድ አመራር ተመን መፍረፉ ደስ ስለሚለን ነው።

ከእነዚህ ምላሾች የምንገነዘበው ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በአንጻራዊ መልኩም ቢሆን ለእግዚአብሔር ቃል፣ ለጸሎትና ለፍርድ ያላቸውን መልካም ግንዛቤ ነው።

በ1954 ዓ.ም. የታተመው መጽሐፍ ቅዱስ ከግዕዝ ቋንቋ አብዛኛው ሕዝብ ሊረዳው በሚችለው የአግርኛ ቋንቋ መተርጎም እንዳለበት በጽናት የወሰነት የብዙዎች የተቃውሞ ውክት በዙሪያቸው እያስተጋባ በነበረበት ወቅት ነው። በእያንዳንዱ ልላታዊ ጋዜጦች ላይም ለየዕለቱ ንባብ የሚረዱ አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች ይታተሙ እንደነበር ግስታወስ ይቻላል። ንጉሠ «ሀገር የጋራ ነው ሃይማኖት የግል ነው» በሚለው መርህአቸው መሠረት ከምላ ነደል ሃይማኖቶች እንዲቻቻሉ ፍንጭ ግሳየታቸውም አልቀረም። ምንም እንኳን ከበታዋቂቸው ያሉት ባለሥልጣናትና የአንጋፋይቱ የእርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አባቶች በርካታ ጊዜያት በጎው የመቻቻል ምኞታቸው እንዳይፈጸም ጥረት ያደርጉ እንደነበር የታሪኩ መረጃዎች ቢጠቁሙም አፄ ኃይለ ሥላሴ ግን እያንዳንዱ ሰው የእምነት ነፃነቱ እንዲከበርለት ጉጉቱ ነበራቸው። በተለይም ሚሲዮናዊያን ከሃይማኖታቸው ገን ለገን

የጤና አገልግሎትንና ትምህርትን እንዲያስፋፉ ደጋጋሚው ምክር ይሰጧቸው ነበር። (ዝርዝሩን በቅጽ ሁለት መጽሐፍ ውስጥ ይጻፉ)

ያም ሆነ ይህ ግን የ1948 ዓ.ም. ሕገ-መንግሥት የገንዘብ ፍፁሟዊ ሥልጣን ሲገልፅ «ትበዐ መንግሥት በመተባት ከብሩ የማይተነስ፣ ማዕረጉ የማይገዛ ሥልጣኑ የማይደረግ ሆኖ በሚገባው ከብር ሁሉ ይከበራል። ከብሩንም ለመንኮት በድፍረት የሚነሳ ማንም ሰው በሕግ እንዲተግ ተወስኗል።» (አንቀጽ 4) ቢሉ የደነገጉ ቢሆንም በወረቀት የሰራረው አፍካዊ ሕግ ከሕዝባዊ አመል ማዕበል ገንቡን ሊከላከላቸው አልቻለም። እንደ ጉፁር-ፁር አለት በዓመታት ውስጥ እየገነዘረ የመጣው የተማሪዎችና የሰው-ጥ ረሳዊዎች የብዙ ዘመናት ውሸት ተግባራዊ ሆኖ የገንዘብ ሥልጣን ጀምበር ሊጠልቅ ማሸቆልቆል ጀመረ። የለውጡም ሰደድ ከዳር ዳር ተተግተው ሀገሪቱ በአብዮት ማዕበል እየተንገላታች ከፋች መነሳታትን ተያያዘው። ሕዝቡም የተተግጠለውን የአብዮት አሳት እያጋጠመ ደስታውን ከዳር ዳር አስተጋባ። በቀዳሚነት የሃይማኖት ጥያቄዎችን መነሻ አድርጎ የተነሳው የተማሪዎች እንቅስቃሴ ኮሚቴም ጸንሶና መልዶ መልሶ በቤተ ክርስቲያን ላይ በተደራረበት የጥፋት በትሩን ሲያሳርፍ ጊዜው ደረሰ።

ለውጡና የሕዝቡ ሥነ-ልቦናዊ ዝግጅት

ለተወሰኑ ዓመታት በአንድ ድምጽ ተቀብረው ሲሆኑና ሕዝቡን ሲያፈጭዋቸው የጸበሩት የከፍተኛ ትምህርት ተቋማትና የሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎች የለውጡን አሳት እያረገቡ ሲሆኑት ወደ ነበረው ወደ አብዮት የዘመን ካቃረቡት በኋላ ለራሳቸው ብቻ በሚገባቸው የፖለቲካ መስመሮች አሠማመር ላይ አንድ ልብ ሀገው ከመሰለፍ ይልቅ በአይዲዮሎጂ በመለያየት ልዩነታቸውን አስተት። እንዲያውም በሀገር ውስጥና በውጭ ሀገር ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ውስጥ በአንድ የትምህርት ማዕድ ዙሪያ ተሰባስበው ይግሩ የገበሩት ወጣቶች በፖለቲካ አመለካከት ምክንያት እርስ በራሳቸው እንደ ጠላት መተያየት ጀመሩ።

ይህንን የሚጥፋቸውን የሀገሪቱን የፖለቲካ አለመረጋጋት ያባባሱ ሌሎች ከስተቶችም በየጊዜው ይሰተጥሉ ጀመሩ። በተለያዩ የሀገሪቱ ክፍሎች የተለኮሰው የገበሬዎች አመጽ፣ የሠራተኞች አድማና እንቅስቃሴ፣ የጦር ክፍሎች «እምቢኝ» ባይነት፣ የኑሮ ወድነት፣

የመምህራን የደመወዝ ጭግሪ ጥያቄና በወቅቱ የተነደፈው ጥሰክተር ሪፖርት የትምህርት ፖሊሲ ተቃውሞ፣ የነጻጅ ጥጋ ገረትና የታክሲ ነጂዎች አመጽ፣ ወ.ዘ.ተ. በተግሪዎች ተቃውሞ ፊት አውራሪነት እየታደበ የአዲስ አበባ መጻፍና የክፍለ ሀገር ዋና ዋና ከተሞች አውራ ጎዳናዎች በተቀማጂ ሠልፈኞች መጥለቅለቅ ጀመሩ። ንጉሡም በዚህ ሥር ነቀል የህዝብ አመጽ ተደናግጠው አዋጅን በአዋጅ እየሻሩ፣ መመሪያዎችን በቀላጩ በመሰረዝ ጥቂት የደመወዝ ጭግሪና ለጥያቄዎች በጎ ምላሽ በመስጠት ግዕበሉን ለግብረድ ጥረት ቢያደርጉም አደግጦ ከግግሩት ይልቅ ነገሮቹ ፀሉ ዕለት በዕለት እየከረሩ ስለመጡ በካቢኔ ሹም ሽረት ላይ አተኮሩ። ይህም ሙከራ አልሠመረላቸውም።

የጠቅላላው ሕዝብ ውሉ አደባባይ ብቻ መሆኑ ስለጸዛ የኑርው ውድነት ከዕለት ወደ ዕለት እየናረፈ፣ ግጭቱም ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ መሄድ ግድ ሆነ። በዚህ የለውጥ ግዕበል ውስጥ ይታተሙ የነበሩት የመንግሥት ጋዜጦች እንኳን ሳይቀሩ ንጉሡን ከፍ ሽቶ እያደረጉ እስከማዋረድ የደረሱበት ወቅት ነበር። አስተዳደሩንና ንጉሡን ለመቃወም አደባባይ መዋል የጀመሩት ከላይ የተዘረዘሩት መሰል ከፍሎች ብቻ ሳይሆኑ የአንጻንድ የአምነት ክፍል መሪዎችና ፖሎሚክ መሆናቸውም ምናልባትም የኢትዮጵያን የለውጥ ሂደት ከልሎች ሀገሮች የተለየ እንደሚያደርገው ብዙዎች ይመሰክራሉ። ያም ሆነ ይህ ተቃውሞ እንዲህ በፈጣን ሁኔታ እየተብላላ ባለበት ሁኔታ ላይ ባለ ጠቋሚነቱ ወታደራዊ ኃይል ወደ ሥልጣኑ ቀረብ ቀረብ በግለት በየካቲት 1966 ዓ.ም በፈነዳው አብዮት ውስጥ የፊት መሪነቱን ድርሻ በጥበብም በኃይልም ለመያዝ በቃ። በዚሁ መሠረትም ሰኔ 24 ቀን 1966 ዓ.ም. ለመጀመሪያ ጊዜ የጦር ኃይሎች አስተባባሪ ኮሚቴ በግላ ስያሜ ቁጥራቸው 120 ያህል የሚሆኑ አባላት ያለው ደርግ ለሙሉ የኢትዮጵያ ሕዝብ በሬዲዮና በቴሌቪዥን መግለጫ ሰጠ። ከዚያን ዕለት ጀምሮም የኮሚቴው ስም «ደርግ» መሆኑ ይፋ ሆነ። «ደርግ» የግለሰብ ስያሜ በግዕዝ «አኩልነት»፣ «ትክክል»፣ ወ.ዘ.ተ የግላ ጽንሰ ሃሳብ ያዘለ ሆኖ «ኮሚቴ» ለሚለው ሃሳብም በአቻነት ይቆጣል።

ወታደራዊ ደርግን እንዲመሩም በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ እጃቸውን በመጫን በመሃላ በማረጋገጥ ሻለቃ መንግሥቱ ኃ/ግርያም ሊቀመንበር፣ ሻለቃ አጥናፋ አባተ ደግሞ ምክትል ሊቀመንበር፣ ጀኒራል አግን ሚካኤል አንዶም የጦር ኃይሎች ኤታማጆር ሆነው ተመረጡ። ውሉ ሳያድርም ደርጉ የንጉሡን ሚኒስትሮችንና ከፍተኛ ባለሥልጣናትን በቁጥጥር ስር አውሎ ሙሉውን የሥልጣን በትር ለመጨበጥ ፍጥነቱን ጨመረ። በዚሁ መሠረትም የንጉሡ ከሥልጣን መወገድ የነሻው የመድረሻ ግብ ሆኖ ተወሰነ። «ንጉሡን ከሥልጣናቸው ብናስወግዳቸው

የሕዝቡ ምላሽ ምን ሊሆን ይችላል?» የሚለውን ጥርጣሬ ለመፈተሽ ነሐሴ 18/1966 ዓ.ም. «ኢየቤልዩ ቤተ መንግሥት» የሚለውን ስም ወደ «ብሔራዊ ቤተ መንግሥትነት» ስያሜ ለወጡት። በማስከተልም ነሐሴ 20/1966 ዓ.ም. የንጉሡና የንጉሣዊያን ቤተሰብ ንብረት እንደሆነ የሚታመነውን የአንበሳ አውቶስ ኩባንያን፣ የቅዱስ ጊዮርጊስ ቢራ ፋብሪካንና፣ የተዳግዊ ኃይለ ሥላሴ ሽልማት ድርጅትን ወደ ገንዘብ ሚኒስቴር የሚያግዛል ትዕዛዝ ተሠጠ። ህዝቡም የደርጉን ርምጃ በአንክር ተከታተለው እንጂ ምንም የተቃውሞ ምላሽ አልሠጡም።

ይህንን ያስተዋለው ደርግ እንግዲያውስ የሕዝቡ ስሜት ከተገላልገለ በገና ለምን ዉክነን አይደረገውን የንጉሡን እጅ አንይዝም ወደሚል የጋራ ስምምነት ላይ አጉሜ 5/1966 ዓ.ም ተደረሰ። ይህ ውሳኔ ተገቢረዊ ከመሆኑ አስቀድሞ ግን የሕዝቡን ልብ ለመግረክ የሚያስችል ሌላ እቅድ ተነደረ።

ጆናታን ዲሞብሊ በእንግሊዝ ሀገር «ኢንዲፔንደንት» የተባለ ድርጅት ባለደረግና የቢሊሲ ጋዜጠኛ የነበረ የ30 ዓመት ጎልማሳ ነው። ጋዜጠኛው በ1966 ዓ.ም. በወሎ የደረሰውን አስቃቂ የረሃብ እልቂት በፊልም ለመቅረብ የቻለ ተመስጋኝ ባለሙያም ነው። የተረፀውን ፊልም ከንጉሡ የትምታ ሄር፣ ውሾቻቸው በብር ሳህን ሲመገቡና ሉሉ ለሚባለው ለአንደኛው ተወዳጅ ውሻቸው በሞተ ጊዜ ያሳነፁለትን የእብነት በረድ መቃብርና ሌሎች የድገቶቻቸውን ዓይነት ከርሃብ ፊልሙ ጋር በግተናበር «የተደበቀው ረሃብ» የሚል ርዕስ ሰጥቶ ይህንን ጉድ ለዓለም ኅብረተሰብ አጋልፎ ነበር። አስቃቂውን ፊልም በወቅቱ 100,000,000 የሚገመት የዓለም ሕዝብ የተመለከተው ቢሆንም በኢትዮጵያ ግን ገና ለሕዝብ ዕይታ አልተረበደም ነበር።

ደርግ የመጠነውን ዓላማ እንዲያስፈጽምለት የተደበቀውን የርሃብ ፊልም ለኢትዮጵያ ሕዝብ በይፋ እንዲታይ በመፍቀድ ከአጉሜ 5/1966 ዓ.ም. ጀምሮ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን እንዲታይ አደረገ። አልፎም ተርፎም ረሳቸው ንጉሡ ተገደው በመቀመጥ ሙሉውን ፊልም እንዲመለከቱት ተደረገ። ፊልሙን ያየው ሕዝብ በሙሉ አውነትም ደርግ እንዳቀደው በአንገላ እየተራዉ በንጉሡ ላይ የፍርድ ውርጅብኝ ያዘንብ ጀመረ። በየቦሊትና በየአደባባዩ «ታላቅ አረመኔ» እየተባሉ ንጉሡ ተወገዙ። ደርጉም አበጀህ ተብሎ ተበረታታ። ይህንን የሕዝብ የልብ ትርታ ያደመጠው ደርግም መስከረም 2/1967 ዓ.ም. በወታደራዊ ግርሽ አሳጅቦ «እንበል ሃሌ ሉያ ታላቅ የምሥራች» በማለት ለኢትዮጵያ ህዝብ «የምሥራች» ዜናውን አበሰረ። «ለ3000 ዘመናት በኢትዮጵያ ላይ

ተንስራፍቶ የነበረው ዘውዳዊ አገዛዝ ለአንድና ለመጨረሻ ጊዜ ወደ ክርስ መቃብር ወረደ። ንጉሡም በዛሬው ዕለት ከሥልጣን ወርደዋል። በማለት ከጠዋቱ አንድ ሰዓት ላይ አዋጁን አስተጋባ። ከዚህ በኋላ ሙሉውን የሀገሪቱን ሥልጣን በመዳቱ ውስጥ ጠቅልሎ በመያዝ ደርግ የፈላጊ ቆራጭነቱን እንቅስቃሴ ጀመረ። ዘመነ ዘውድ ለአንድና ለመጨረሻ ጊዜ ታሪክ ሆኖ ሥፍራውን ለኢትዮጵያ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ ለቀቀ። ኢትዮጵያም አዲስ መልክ የምትይዝበት የመጀመሪያው ምዕራፍ፣ የመጀመሪያው ገጽ፣ የመጀመሪያው መስመር ተሠመረ። አብያተ ክርስቲያናትም የመከራ ግፍ የሚገነጠባቸው ዓመታት እያስገመገሙ ከተፍ አሉ።

ለኮሚዩኒዝም ፍልስፍና የምዕመናን ቀዳማይ ግንዛቤ

በእያንዳንዱ ክፍለ ዘመን ቤተ ክርስቲያንን የተፈታተነት ዘርፈ ብዙ ችግሮች አነሳሽና አጀማመር ምን ይመስል እንደነበር አሻራውን ያጠነት የታሪክ ሊቃውንት ሰነድ በመረጃነት ይጠቀሳል። በእኛው ክፍለ ዘመን እኩልታ ላይ የተስፋፋው የኮሚዩኒዝም ፍልስፍና ግን በየትኛውም ወቅት ከተነሣው ችግር ይልቅ ገልቶ የመላውን ዓለም አብያተ ክርስቲያናት ህልውና የተፈታተነና እንደ ባህር ሞገድ ያናወጠ ክስተት ነበር። ይህ ዓለማተፋዊና ሁሉንም የነካ ክስተት በኢትዮጵያ ክርስቲያኖች ሕይወት ውስጥም ሆነ በመላው ሕዝብ ዘንድ ተሉ ሊረሳና ሊፋቅ የግይቶል አሻራውን ትቶ አልፎታል።

እ.ኤ.አ. በ1950ዎቹ ዓመታት ውስጥ 1/3ኛው የዓለም ሕዝብ በኮሚዩኒዝም ተንበር ሥር ወድቆ ነበር። በተዋታም ሆነ በተዘዋዋሪ መልኩም ሥርዓቱ በእያንዳንዱ ሀገር ኤኮኖሚና ፖለቲካ በእያንዳንዱ ሰው እምነትና አመለካከት ላይ ተጽእኖ ማሳደሩ አልተረፈም።

አንዳንድ የታሪክ ጠበብት እንደሚገምቱት ለኮሚዩኒዝም አይዲዮሎጂ በፍጥነት መስፋፋት አንዱ ተጠቃሽ ምክንያት በየሀገሩ የተስተዋለው የየአብያተ ክርስቲያናቱ ፍትሕ አልፋ ጀርዓትና አስተዳደር እንደሆነ ይጠቀሳል።

(የሩሲያ አብዮት (1917 እ.ኤ.አ.) ሲጀመር የአብዛኞቹ የአውሮፓ ሀገር አብያተ ክርስቲያናት በከፍተኛ ውዝግብና ብጥብጥ ላይ ነበሩ።

በ1920 (እ.ኤ.አ.) ዓ.ም. በስተከሃልም የተሰበሰበው የዓለም ቤተ ክርስቲያናት ትብብር ጉባዔ በተዳግ አጀንዳነት የተወያየው በየሀገሩ ባሉት አብያተ ክርስቲያናት ዙሪያ በሚስተዋሉት የጋራ ችግሮች ላይና ኮሚቴዝም እንደምን እንደ ሰደድ አላት ቤተ ክርስቲያናትን ሊያጠፋ እንደሚችል በመተንበይ ቀድሞ ሊደረግ ስለሚገባው ጉዳይ የጋራ ምክክር በግድረግ ነበር። ወርሃ ቴ. ቴፒ የተባሉ አንድ አሜሪካዊ ምሁር በስብሰባው ላይ የሚከተለውን ተናግረው ነበር፤ «ቤተ ክርስቲያን ከድሆች ጎን ተሰልፋ ለፍትህና ለነፃነት ከመታገል ይልቅ፤ ሃብታሞችንና ፖለቲካውን ተገን አድርጋ በመጠለፅ እነሆ ለተገፋት ቶሜያለሁ የሚልና በክህደት የተሞላ የኮሚቴዝም ርዕዮተ ዓለም ሊገኝ ችሏል። ስለዚህ ዛሬ እያስተውልነው ያለው የክህደት ፍጥነት ተወልዶ እንዲያድግ አስተዋፅኦ ያደረገችው ቤተ ክርስቲያን ራሷ ነች። ከሃዲያን የክህደት ርዕዮተ ዓለማቸውን እንዲያፋጥኑ ምክንያት የሆነችው ደግሜ እላለሁ ቤተ ክርስቲያን ራሷ ነች።» (በጉባዔው ግጥቃለያ ላይ የቀረበ በራሪ ፅሁፍ)

ከሃምሳ ዓመት በፊት በሶቭዬት ኅብረት የተቀሰቀሰው ይህን መሰሉ የኮሚቴዝም ወረርሽኝ እየተዛመተ ወለል ተደርጎ በተከፈተለት የኢትዮጵያ በርች መግባት የጀመረው የተግሪዎችን እንቅስቃሴ እየታከከ ነበር። እንደተፈራውም አልቀረም በፋት እንደ ተረት ሲወራለት የነበረው አይዲዮሎጂ እየገሰገሰ መጥቶ አብያተ ክርስቲያናት በክህደቱ ልሳት ሊለበለቡ ተቃረቡ። ይህንን አጠቃላይ ዕውነታ መነሻ በግድረግም ለግንዛቤ እንዲረዳ በአብዮቱ ዋዜማ ቢያንስ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን ለኮሚቴዝም ፍልስፍና የነበራቸውን አጠቃላይ ግንዛቤ ለመዳሰስ ይሞክራል።

በአብዮቱ ዋዜማ አብዛኞቹ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያናት የሚገኙት በደቡብ የሀገሪቱ ክፍል ስለነበር ብዙዎቹ ምዕመናንና የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ለተፋፋመው ሕዝባዊ ንቅናቄ የነበራቸው በጎ አመለካከት ተቀራራቢነት ነበረው።

ትድመ ለውጥ ኢትዮጵያ የአብዛኞቹ አግኞች ሥጋዊ ሕይወት በእጅጉ በችግር የቴዎላ ነበር። በነባሯ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አግካይነት ይደርስ የነበረው መከራና ስደት እንዳለ ሆኖ የመሬት ከበርቲዎችም ግፍ የዚያን ያህል የከፋ ነበር። በተለይ የኢየሱስ -መና (ቀደም ሲል አግኞች ይታወቁበት የነበረው ስም) እምነት ተከታይ ሆኖን ደግሞ በተንበራቸው ላይ ከብደት መጨመሩ አልቀረም። ሰላቶችና አስገባሪዎች ርህራኄ አልነበራቸውም። ብዙው አግኝ የራሴ ሚላው መሬት ስላልነበረው የገድ ከአንዱ ባለመሬት ጋር በጭሰኝነት

መቆራኘት አለበት። እሱ ብቻ ሳይሆን ልጆቹም ግህተም የባላባትና የጭቃ ሹም አገልጋዮች ለሰነበሩ እየተገፋና እየተወቀን እንዳይኖር የሰብሰባው ከብር ከውሳኔው ይግንተዋል። ፖርቋው አንድ ነበር፤ እምባውን ወደ ሰማይ በመርዕት አስጨናቂውን የገፍ ሥርዓት እግዚአብሔር ከሀገሪቱ ላይ ጨርሶ እንዲያከውግድ በግልጽ በቡድንም መጸላይ። ከፊውዳል አገዛዝ የግዜፋ ምንም ዓይነት ሥርዓት ሊኖር እንደማይችልም ብዙዎች አምነዋል። በአብዮታዊ እንቅስቃሴ መንስኒነት ሊመጣ የግደለውን ግንኙውንም የመንግሥት አስተዳደር ሥርዓት ለመቀበልም ልባቸው ሰፊ ነበር። አንዳንዶችም ወንጌልም ስለ ሰው ልጆች ነፃነት ግድ ይለዋል በግለት ወንጌል አርነት እንደግራማ ግስተግራቸው አልቀረም።

ምንም እንኳን አንዳንድ ግሊየናዊያን ራሳቸው ቀደም ስለ የነበራቸውን የመልካም አገልጋይነትን ባሕርይ እየጣሉ ራሳቸው ፊውዳላዊ ጠባይ መለግመድ የጀግመሩበት ውቅት ቢሆንም (ቀዳሚውን ቅዶች ይመልከቱ) ከዋላ ጎደል ገን በአግኞች ላይ ይደርስ የነበረውን ብሶት እየተመለከቱ በሥርዓቱ ላይ ተቀውጧቸውን መግለጻቸው አልቀረም፤ እግዚአብሔር ለሰው ልጆች ሁሉ በእኩልነት የፈጠረት ምድር ለጋራ መጠቀሚያነት መዋል ሲገባት በጥቂቶች እጅ ብቻ መረት መያዙ አግባብ አይደለም። በግለትም ምዕመናንን አስተምረዋቸዋል። እግዚአብሔር የፈርዖንን የገፍ በትር ሰብር እስራኤላዊያንን ከግርነት እንዳወጣ ሁሉ አግኞቹን ከጭቆና ነፃ እንዲያወግዝ በጸሎት ተባብረዋቸዋል። ይህንን ሃሳብ ሊያጎለብት የግደለው መረጃ በውጭ ተመልካች ዓይን እንደሚከተለው ታመዝግቧል፤

የሱዳን ኢንቲርፖር ግሊየን በ1940 ገደግ በደቡብ ጊደላ፣ ጳላ አቅራቢያ ቆፊ ውስጥ ተመሠረተ። ከዚያም ወደ ሌሎች የጊደላ አካባቢዎች ተሰፋፋ። ግሊየኑ ከ1949-1952 ድረስ ብቻ ከ40 የግበላጡ ቤተ ክርስቲያናትን በጊደላ ውስጥ መስርቷል። የግሊየናዊ አብይ ተልዕኮ ሃይማኖትን ግስፋፋትና ወንጌልን መስበክ ቢሆንም በተዘዋዋሪ መንገድ ስለ ነፃነትና ስለ ሰው ልጅ እኩልነት ያስተምሩ ነበር። ፍጡር ለፍጡር መገባር የለበትም የግላ ትምህርትም ያለጡ ነበር። በምርት ተግባር ላይ ላልተሰማራ ባለርሶት እርሶ መስፈርም አግባብነት እንደሌለው ውስጥ ውስጡን ተስታስዋል። አንዳንድ ጠንኮሮ ያሉ ግሊየናዊያንም በየቤተ ክርስቲያኑ ሰብሳቢ ላይ ስለ ገዢ ሥርዓት አስከፊነት በአደባባይ ሰብከዋል። ይህም የሕዝቡን ስሜት በመተሰብስብ ረገድ የበኩሉን ድርሻ አበርክቷል።³²

³² ተፈርኝን ያንተጠተጠ ተወልድ፤ የጊደላ ገበሬዎች ለመፅሐፍ (ጥጽ 3) ገጽ 147

ይህም ብቻ አይደለም በ1952 ዓ.ም. ተደርጎ የነበረው የሚቸሌ ሥርዓት በመባል የሚታወቀው የገበሬዎች አመጽ (ጌዴኦ) አንዱ መንስዔ በፊውዳል ባለርስቶች አማካይነት ይደርስባቸው የነበረው ግፍ ገንፍሎ በተነገ ጥፎት ላቢያ የተፈጠረ እንደሆነም የሚከተለው የታሪክ መረጃ ፍንጭ ይሰጣል፤

ጥናውና ተዳሚው ምክንያት የመሬት ይዞታው ሥርዓት አስከፊነት፤ የጉፀር ክፍያው መብዛት፤ የመንግሥት ሹዋቾች እብሪትና ባህላዊ ጭቆናዎች ቢሆኑም ገበሬዎቹ የጠየቁቸው ምክንያቶች በእነዚህ አራት ነገሮች ዙሪያ ያተኮሩ እንደነበሩ ጸሐፊው እንዲህ ይገልጹታል፤

1. የሱዳን ኢንቲሪዮር ሚሲዮን (ኤስ.አይ.ኤም) በጌዴኦ መመስረትና መስፋፋት፤
2. ፊውዳሎቹ በ1950 ላይ አርሶ አደሮቹ የመሬታቸውን ልክ እንዲያስመዘገቡ ግስገደዳቸው፤
3. አርሶ አደሮቹ የተነጠቁትን መሬት ሰላማዊ በሆነ መንገድ ለግስመለስ ያደረጉት ጥረት ፍሬ አልባ መሆን፤
4. የአርሶ አደሩ የኑሮ ደረጃ ከጊዜ ወደ ጊዜ እያሽቀለቀለ መምጣት።³³

በብዙ አማኞች ላይ ይደርስ የነበረው የመረረ የባለርስቶች ጭቆና ሰብአዊነታቸው እየተናቀና ስለ ሃይማኖታቸው ተገፍተውና ተጎድተው ወደ ፍትህ አስፈጻሚው አካል ሲሄዱ አድማጭ ማጣታቸው አንድ መወረታዊ ውግኔ እንዲወስኑ አስቻላቸው። ፊውዳሊዝም የሚባለው ሥርዓት ይወገድ እንጂ ሌላ የፈለገው ዓይነት የመንግሥት አስተዳደር ቢተካ በአብዛኞቹ አካባቢዎች የሚገኙ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን አማኞች በወትቱ ደስተኞች ነበሩ።

በተለይም ኮሚዩኒዝም በሌሎች ሀገሮች ሕዝቦች ላይ ያደረሰው የገሊና እስረኝነትና ሃይማኖት የለሽነት በሱዳን ኢንቲሪዮር ሚሲዮን ሰበካዎች ምዕመን ዘንድ ለጥቂቶች ካልሆነ በስተቀር ለአብዛኛው ምዕመን ተደፆ ባሉት ዓመታት እጅግም የታወቀ ስላልነበረ ብዙዎቹ ለኮሚዩኒዝም ፍልስፍና የነበራቸው እውቀትና ግንዛቤ እንደ ሌላው ሕዝብ ሁሉ በእጅጉ አናሳ ነበር ማለት ይቻላል። በዚህም ምክንያት በወትቱ ይንቀሳቀሱ በነበሩት ለውጥ ፈላጊ የሀገሪቱ ወጣቶች አማካይነት፤ እንደ መርህ ተደርጎ የተወሰደው «የመሬት ላራሹ» ጥያቄ በቤተ

³³ ሄጂ ከግሁ፣ ገጽ 146-147

ክርስቲያን ምዕመናን ዘንድ የተሠጠው አመለካከት ሙሉ ለሙሉ በጎ ነበር ለማለት ይቻላል።

በአጠቃላይ ምልክታ ሊቃኝ በተለይም በደቡብ የሀገሪቱ ክፍል ያሉት አብዛኞቹ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን እንደ ማንኛውም ዜጋ የደረሰባቸው የባለመሬቶች ግፍ ከዳር ዳር አንገ ሽግግራቸው ስለነበር በሀገሪቱ ውስጥ እየተቀጣጠለ ያለው የክውን ሰደድ ይህንን መሰሉን አስከፊ ሥርዓት ቢያስወግድ የሁሉም ሰው ምቹትም ጸሎትም ነበር። በዚህም ጽኑ ምቹት ምክንያት ሊሆን ይችላል የደርግ መንግሥት ሥልጣን በያዘ ጊዜ የሥርዓቱ አካላት የሆኑትን የገበሬና የከተማ ነዋሪዎች፣ የሴቶችና የወጣቶች ማኅበራትን በማቋቋሙና አልፎም ተርፎም በአመራር ላይ በመቀመጥ ከፍተኛ ጧና የተጫወቱት አብዛኞቹ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን ነበሩ። በዚህ ጉዳይ ላይ ወደፊት በዝርዝር እንመለከታለን።†